

مقاله پژوهشی - فصلنامه علمی رهیافت

سال پانزدهم، شماره ۵۷، زمستان ۱۴۰۰

صفحه ۱۴۳ تا ۱۶۴

مقابله با تحریم‌های مالی و اقتصادی علیه جمهوری اسلامی ایران با ابزار هشدار به موقع درماندگی بانک‌ها

بهنام محبی هره دشت/ دانشجوی دکتری مدیریت مالی، گروه مدیریت مالی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران.

behnam_m_h_s@yahoo.com

سید چاوش کاظمی (عهده دار مکاتبات)/ استادیار گروه مدیریت بازرگانی، گروه مدیریت بازرگانی، دانشگاه خوارزمی، تهران،

ایران. chavoshi54@yahoo.com

حسین جهانگیرنیا/ استادیار گروه حسابداری، گروه حسابداری، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران.

hosein_jahangirnia@yahoo.com

رضا غلامی جمکرانی/ استادیار گروه حسابداری، گروه حسابداری، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، قم، ایران.

accountghom@gmail.com

چکیده

موضوع این مقاله بررسی جایگاه الگوی هشدار درماندگی بانک‌ها جهت خنثی سازی یا کاهش تاثیرات تحریم های مالی و اقتصادی علیه ایران می باشد. براین اساس سؤال اصلی پژوهش این است که جایگاه الگوی هشدار به موقع درماندگی بانک‌ها چگونه می تواند به کاهش تاثیرات تحریمی منجر شود؟ فرضیه اصلی مقاله این است که استفاده از شاخص‌های الگوی هشدار سری، شاخص‌های CAMELS و روش‌های نظارتی مناسب می تواند تاثیرات تحریم مالی و بانکی را کاهش دهد. نتایج تحقیق نشان می دهد که نظام بانکداری به کمک محاسبه سالانه این شاخص ها میتواند درماندگی مالی و ورشکستگی را قبل از وقوع پیش بینی کرده و تدابیر لازم را در خصوص تجدید نظر در کنترل مجموعه خود اتخاذ نمایند و از بروز ورشکستگی جلوگیری کند. روش حقیق این مقاله، کیفی از نوع توصیفی-تحلیلی است.

کلیدواژه: تحریم بانکی، الگوی هشدار سریم، درماندگی مالی، ورشکستگی، شاخص کملز

تاریخ تأیید ۱۴۰۰/۰۲/۲۰

تاریخ دریافت ۱۳۹۹/۰۶/۰۲

مقدمه

یکی از رویکرهای اصلی انقلاب اسلامی مبارزه با استکبار و استعمار جهانی بود. استکبار ستیزی در واقع برخاسته از ویژگی مخالفت اسلام با هرگونه ظلم و ستم علیه دیگران و همچنین ستم پذیری است. به بیان دیگر اسلام از یک سو با تعدی به دیگران مخالف میکند و از سوی دیگر به مردم توصیه مینماید که نه تنها زیر بار ظلم و سلطه ظالمین نروند بلکه به مقابله با آن نیز پردازند (جمشیدی، ۱۳۹۶: ۱۵). انقلاب اسلامی ایران، برپایه چنین تفکری به مقابله با ستمگران، استعمارگران و مستکبران پرداخته است و خشم و غضب آنها را بر انگیخته است. در اصل ۱۵۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، سعادت، استقلال و آزادی و حکومت حق و عدل، حق همه مردم جهان دانسته و بیان شده است: "(جمهوری اسلامی ایران) در عین خودداری کامل از هرگونه دخالت در امور داخلی ملتهای دیگر، از مبارزه حق طلبانه مستضعفین در برابر مستکبرین در هر نقطه از جهان حمایت می کند". در دنیای امروزی، واضح ترین مصداق استکبار، دولت سلطه جو و استعمارگر آمریکا میباشد. (جاوید، محمدی، & عقیل، ۱۳۹۵: ۸۵) حضرت آیت الله خامنه ای رهبر انقلاب اسلامی ایران در این زمینه بیانات مفصل و مستدلی دارند که از جمله آنها می توان به این سخنان اشاره کرد: "استکبار در گذشته هم بوده است و تا امروز هم ادامه دارد. استخوان بندی استکبار در همه دوره ها یکی است، البته شیوه ها و خصوصیات و روشها در هر زمانی تفاوت می کند. امروز هم نظام استکباری وجود دارد، رأس استکبار هم در دنیا، دولت ایالات متحده آمریکا است" (آیت الله سید علی خامنه ای، ۱۳۹۰: ۳۵؛ ۴۳)

مبارزه با استکبار و پشتیبانی از مبارزات مستضعفان در برابر مستکبرین، از جمله مهمترین اهداف و برنامه های جمهوری اسلامی شناخته میشود که پشتیبانی از مسلمانان و دفاع از حقوق آنان را به طریق اولی ایجاب می کند. در حقیقت همه مسلمانان و کلیه جوامع پراکنده اسلامی اجتماع و امت واحدی را تشکیل می دهند که دولت اسلامی مکلف به حمایت و دفاع از آنان است. بر همین مبنا در اندیشه آیت الله خامنه ای یکی از وظایف اصلی جمهوری اسلامی ایران به عنوان یک دولت اسلامی، تعهد برادرانه نسبت به مسلمانان متعهد به دفاع از حقوق همه مسلمانان جهان است. این اعتقاد مبانی و مستندات بسیاری را از قرآن کریم و روایت های معصومین پشتیبان خود دارد (مطهری نژاد، همایون، و خزایی، ۱۳۹۴: ۴۵). این امر در سیاست خارجی جمهوری اسلامی حتی پس از ارتحال امام خمینی به شکل شدیدتری تداوم یافت. در این زمینه آیت الله خامنه ای می فرمایند:

«دفاع از مظلوم، همیشه یک نقطه درخشان است، کنار نیامدن با ظالم، رشوه نپذیرفتن از زورمند و زرمند، پافشاردن بر حقیقت، اینها چیزهایی است که هیچ وقت در دنیا کهنه نمی شود، اینها را باید دنبال کنیم، اصول اینهاست» (بیانات رهبری، ۱۶ / ۸ / ۸۰)

در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز این اصول به صراحت ذکر شده اند. در اصل دوم و سوم قانون اساسی بر نفی هر نوع ظلم، ستمگری، ستم کشی، سلطه گری، سلطه پذیری بر اساس معیارهای اسلام و تعهد برادرانه نسبت به همه مسلمانان جهان و حمایت از آنها تأکید گردیده و استقلال سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، طرد کامل استعمار و تنظیم سیاست خارجی کشور مقتضی شمرده شده است. در بند ۱۶ اصل سوم و بند ۵ اصل پنجم قانون اساسی، تنظیم سیاست خارجی کشور بر اساس معیارهای اسلام، طرد کامل استعمار و جلوگیری از نفوذ اجانب، تعهد برادرانه نسبت به همه مسلمانان و حمایت بی دریغ از مستضعفان جهان به وضوح بیان شده است (پژوهشکده شورای نگهبان، ۱۳۹۳)

بنابر این ارزش ها و اقدامات ضد استکباری و ضد استعماری جمهوری اسلامی ایران از آغاز انقلاب ۱۳۵۷ به بعد، در دولت مردان و سیاست گذاران آمریکایی نگرش خصمانه ای به جمهوری اسلامی ایران پدید آورد و دولت امریکا از ابتدای سال ۱۳۵۹ اقدام به محاصره اقتصادی ایران و اعمال تحریم های متعدد کرد که تا کنون نیز ادامه یافته است و هر سال با انعقاد قوانین تحریمی بیشتر، حلقه محاصره را تنگتر مینماید. (علوی، ۱۳۹۵: ۲۷)

تحریم های اعمال شده علیه جمهوری اسلامی ایران

پس از پیروزی انقلاب اسلامی تاکنون جمهوری اسلامی ایران مورد انواع تحریم های اقتصادی یک جانبه آمریکا قرار گرفته است. تحریم^۱ در دیکشنری کمبریج به معنی "اجرای دستور العمل رسمی، از جمله توقف تجارت علیه یک کشور است تا او را مجبور به اطاعت از قوانین بین المللی کند" (cambridge, 2020) و در فرهنگ فارسی معین به صورت "حرام کردن، ناروا شمردن- قطع یا محدود کردن مناسبات تجارتي و سیاسي به عنوان اقدام تنبیهی توسط یک یا چند دولت علیه کشوری که قوانین بین المللی را نقض کرده است" تعریف میگردد (فرهنگ معین، ۱۳۹۹). قطع خدمات مالی به اشخاص حقیقی و حقوقی هدف بر اساس نهادهای مالی (بانک، بیمه و بازار سرمایه) تحریم اقتصادی^۲ و اعمال مجموعه سیاست

¹ sanctions

² Financial Sanctions

ها، مقررات و اقدامات به منظور قطع یا کاهش روابط بین بانکهای یک یا چند کشور با بانک های تحریم شده، تحریم بانکی^۱ خوانده میشود (Katzman, 2010:48:20)

در دهه ۱۳۶۰ تحریم های آمریکا علیه ایران عمدتاً از نوع متمرکز تجاری بود. از اواسط دهه ۱۳۷۰ (میان دهه ۱۹۹۰) این تحریم ها شدت یافتند و تا مرز کامل قطع روابط تجاری پیش رفتند. در همان ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی ایران و تنها یک ماه پس از شروع تحریم های اقتصادی به دستور کارتر، تمام اموال و داراییهای ایران که در مؤسسات مالی و بانکهای امریکایی نگهداری می شدند، توسط دولت آمریکا مصادره گردید و حسابهای بانکی ایران مسدود گردیدند (Haidar, 2017:324). در دوران ریاست جمهوری ریگان، توسط ایالات متحده آمریکا، برای مؤسسات و شرکت های امریکایی که قصد سرمایه گذاری در بخشهای نفت و گاز ایران داشتند، مجازاتهای سنگینی وضع شد، تصویب و پرداخت هرگونه وام و سرمایه ای توسط مؤسسات مالی جهانی به ایران ممنوع اعلام شد و از انتقال فناوریهای دو منظوره پیشرفته به ایران در سطح جهانی جلوگیری شد (Jacobson, 2008:72). در زمان ریاست جمهوری بیل کلینتون طرح «داماتو»^۲ به تصویب و اجرا درآمد و تحریم اقتصادی ایران وارد مرحله نوینی شد (Lowe, 1997). از آن زمان به بعد، علاوه بر شرکت ها و مؤسسات امریکایی که از هرگونه فعالیت مالی و اقتصادی همچون انتقال اعتبارات و مبادله ارز، خرید نفت، ورود کالا و خدمات ایرانی به آمریکا و سرمایه گذاری در توسعه و بازسازی صنایع نفتی ایران محروم شده بودند، شرکت های غیر امریکایی که بیش از چهل میلیون دلار در سال در صنایع نفتی ایران سرمایه گذاری میکردند نیز، مشمول تحریمهای سنگین آمریکا قرار گرفتند (Laub, 2015:95). در سال ۱۹۹۵، تحریم های اولیه بانکی آمریکا علیه ایران شروع شد و کلینتون با صدور فرمانی اجرایی هرگونه تجارت آمریکا اعم از تجارت نفتی را با ایران تحریم کرد و تجارت این دو کشور که پس از جنگ ایران و عراق شروع به رشد کرده بود، به صورت کلی پایان یافت. بدین ترتیب نه تنها ارائه خدمات بانکی از سوی بانک های آمریکایی به ایران ممنوع اعلام شد، بلکه امکان گشایش حساب و روابط کارگزاری نیز لغو گردید (Haidar, 2017: 332; Laub, 2015:67). در اواخر دهه ۱۳۸۰ زمانی که پرونده هسته ای ایران مطرح شد، تحریم ها به تحریم های پیچیده بانکی تغییر یافت. در ابتدا

^۱ Banking Sanctions

^۲ D'Amato

به جای بانک‌های ایرانی، بانک‌های خارجی کارگزار ایران مورد هدف قرار گرفته بودند. با این حال در انتهای سال ۱۳۹۰ بانک مرکزی ایران و وجوه نفتی ایران هدف این تحریم‌ها قرار گرفتند (Khabbazan & Farzanegan, 2016:218).

جدول ۱. تحریم‌های اولیه بانکی علیه ایران

ردیف	قانون اجرایی	سال	موضوع تحریم
۱	دستور ۱۲۹۵۹	۱۹۹۵	تحریم ارتباطات بانکی مستقیم و دسترسی به دلار
۲	دستور ۱۳۲۲۴	۲۰۰۱	انسداد دارایی بانک‌هایی که حامی تروریسم خوانده شدند
۳	دستور ۱۳۳۸۲	۲۰۰۵	انسداد دارایی بانک‌هایی که به عنوان درگیر در اشاعه تسهیلات کشتار جمعی شناخته شدند
۴	قانون Patriot	۲۰۱۱	ممنوعیت حساب‌های واسطه و قطع دسترسی به دلار برای بانک‌های ایران
۵	دستور ۱۳۵۹۹	۲۰۱۲	انسداد دارایی بانک مرکزی و تمام بانک‌های ایران

تحریم‌های ثانویه بانکی موجب قطع ارتباط بانک‌های ایران با نظام مالی بین‌المللی گردید. در این زمان به دلیل ضعف‌های ساختاری موجود در اقتصاد ایران تورم و نرخ ارز افزایش یافت (Khabbazan & Farzanegan, 2016:220). در سال ۲۰۱۸ دور جدیدی از تحریم‌ها توسط دونالد ترامپ^۱ رئیس‌جمهور وقت آمریکا علیه ایران در زمینه‌های انرژی، بانکی، حمل و نقل و صنایع کشتی‌سازی وضع شد و ۱۶۸ نهاد ایران را مورد هدف قرار داد. در این میان ۵۰ بانک ایران نیز به جرم حمایت رژیم ایران از تروریسم بین‌المللی و گسترش سلاح‌های کشتار جمعی یا برآوردن زمینه‌های نقض حقوق بشر مورد تحریم جدی واقع شدند (Aloosh, Salavati, & Aloosh, 2019). وسعت این تحریم‌ها به حدی است که منوچین^۲ وزیر خزانه داری آمریکا آن را "ماکزیم فشار اقتصادی بی‌سابقه‌ی ایالات متحده علیه یک کشور" خوانده است. به دنبال این موضوع، شبکه بانکی سوئیت^۳ به عنوان ستون

1 Donald Trump

2 Steven Mnuchin

3 SWIFT

فقرات تبادلات مالی جهان، اعلام نمود که خدمات بانکی خود را به چندین بانک ایران به حالت تعلیق درآورده است (Aloosh et al., 2019:11; فاطمی‌نژاد، 1398). در سپتامبر ۲۰۱۹ آمریکا تحریم‌های مجددی علیه بانک مرکزی ایران و صندوق توسعه مالی ایران وضع نمود (U.S.DEPARTMENT-OF-THE-TREASURY, 2020). براساس نتایج مطالعات بدست آمده، تحریم‌های مالی و بانکی سازمان ملل با ۵۶ درصد، تحریم‌های نفتی سازمان ملل با ۲۱ درصد و مجازات‌های مالی-بانکی اتحادیه اروپا با ۱۵ درصد مخرب‌ترین و پرعارضه‌ترین تحریم‌های اعمال شده علیه ایران تا کنون بوده‌اند (Mahdilo, Ali & Abolhasani, Asghar & Rezaei, Mohsen, 2019:54). ی در حقیقت تحریم مذکور (سوئیفت) پس از خروج آمریکا از برجام اعمال شده است. پس از خروج آمریکا از برجام و بازگشت تحریم‌های آمریکا علیه ایران، نظام بانکی ایران و بانک‌های کشور عملاً از دسترسی به سوئیفت محروم شده است. بدین ترتیب اقتصاد ایران از جنبه‌های گوناگونی دچار زیان و آسیب شده است. محرومیت از دسترسی به سوئیفت (نظام همکاری انتقال پیام‌های مالی پرداخت‌های بانکی) حتی صادرات نفتی و غیرنفتی ایران را دچار اختلال کرده است. همچنین واردات کالا-حتی کالاهایی که مشمول تحریم‌های آمریکا نیستند- نیز عملاً به همین دلیل به سرنوشت کالاهای صادراتی دچار شده است. چنین اختلالی در صادرات و واردات برای اقتصاد برون‌زا و درون‌گرای ایران پیامدهای گوناگون منفی در پی خواهد داشت. در همین راستا برای مثال روند صادرات و واردات کُند و گران می‌شود و همچنین ریسک پرداخت یا دریافت پول و ارز هم در افزایش می‌یابد. افزایش ریسک در نهایت به معنای گران شدن و عدم اطمینان دسترسی به کالا و خدمات بوده و بهای آن را مصرف‌کننده نهایی یعنی شهروندان می‌پردازند. یکی از دلایل گرانی کالا و خدمات در ایران-در کنار دلایل کلان اقتصادی نظیر افزایش نقدینگی یا رقابتی نبودن بازار در ایران- همانا عدم دسترسی به نظام پرداخت پولی مطمئن و سریع و ارزان بین‌المللی است (گزارش سیاستی شبکه تحلیلگران اقتصاد مقاومتی، ۱۳۹۸: ۳۳). مهمترین نتیجه تحریم بانک مرکزی بلوک شدن درآمد نفت ایران است. بزرگترین بخش درآمد یک کشور صادرکننده نفت ناشی از نفت است که با تحریم بانک مرکزی در واقع درآمد نفت به نوعی مسدود می‌شود. طبق بررسی‌های صورت گرفته، کشورهای غربی به تحریم بانک مرکزی بیش‌تر تحریم نفت پرداخته‌اند، زیرا تحریم بانک مرکزی برخلاف تحریم نفت می‌تواند آسیب و زیان کمتری به بازار نفت جهانی وارد کند. از این طریق با اعمال فشارهای بانکی و مالی و تحریم بانک

مرکزی معاملات نفتی را به سوی مبادله پنهانی نفت سوق می دهند. این مسئله موجب می شود که با وجود اینکه دریافت پول نفت برای ج.ا.ایران سخت میشود، نفت ایران به صورت کامل از بازار نفت حذف نگردد و بنابراین شوکی به بازار نفت جهانی وارد نشود و در نتیجه قیمت نفت بالا نرفته و یا کمتر دچار شوک میگردد. (عادل، ۱۳۹۹).

جدول ۲. تحریم های ثانویه بانکی علیه ایران

ردیف	قانون اجرایی	سال	موضوع تحریم
۱	قانون تحریم های جامع ایران (CISADA)	۲۰۱۰	تحریم ثانویه دسترسی به دلار علیه کارگزاران بانک های تحریمی ایران
۲	قانون اختیارات دفاعی (NDAA)	۲۰۱۱	تحریم ثانویه دسترسی به دلار علیه کارگزاران بانک مرکزی ایران
۳	قانون کاهش تهدیدهای ایران	۲۰۱۲	تحریم ثانویه ممنوعیت انتقال وجوه نفت ایران از کارگزاران بانک های ایران به سایر کشورها
۴	دستور ۱۳۶۲۲	۲۰۱۳	تحریم ثانویه فروش اسکناس و طلا به بانک مرکزی ایران
۵	قانون حمایت از آزادی ایران (IFCPA)	۲۰۱۳	تحریم ثانویه طلا و تحریم ثانویه ممنوعیت استفاده از وجوه نفت برای خرید کالاهای تحریمی (طبق مقررات آمریکا) از کشور خریدار نفت
۶	دستور ۱۳۶۲۸	۲۰۱۳	الزام بانک های خارجی وابسته به آمریکا به توقیف دارایی بانک های ایران
۷	دستور ۱۳۶۴۵	۲۰۱۳	تحریم ثانویه استفاده از ریال و پیمان پولی با ایران برای بانک های خارجی
۸	قانون ISA	۲۰۱۶	تمدید قانون داماتو به مدت ۱۰ سال
۹	قانون تحریم بانک های ایران	۲۰۱۸	تحریم ۵۰ بانک ایران به به جرم حمایت رژیم ایران از تروریسم بین المللی و گسترش سلاح های کشتار جمعی یا برآوردن زمینه های نقض حقوق بشر
۱۰	-	۲۰۱۸	قطع همکاری شبکه بانکی سوئیفت با بانک های ایرانی

۲-۱-۱ تاثیرات تحریم بانک‌ها بر روی سیستم مالی و پولی کشور

ساختار اقتصادی جمهوری اسلامی ایران، بانک محور است و سابقه بالایی در حمایت مالی و وسیع نظام بانکی از دولت وجود دارد. از این رو، عملکرد نظام بانکی بر وضعیت کلی اقتصاد ایران تاثیر بسزایی دارد و احتمال آسیب پذیری اقتصاد کشور از تحریمها، بسیار بالا می‌باشد. در طول دهه های اخیر، توجه به عملکرد نظام بانکی و تأثیرپذیری آن از تحریم های اعمال شده همواره از مهمترین چالشهای مسئولین و مدیران بخشهای مختلف کشور به ویژه بخش پولی بوده است. (کیماسی، غفاری نژاد، و رضایی، ۱۳۹۵:۲۹)

۲-۱-۱-۱ افزایش ریسک و خطر منابع بانکی

امروزه بسیاری از تجار و سرمایه داران ایرانی با بانک های خارج از کشور مرادوات مالی دارند. از سویی بسیاری از تجار در خارج از کشور نیز نقل و انتقالات مالی با بانک های کشور دارند. تحریم بانک ها بخش اعظمی از این مبادلات نقدی را مابین بانک های داخلی و خارجی به خطر می اندازد (خاطری، نجارزاده، و عاقلی، ۱۳۹۸:۵۱)

۲-۱-۲ گسترش درخواست مطالبات

اعمال تحریم ها باعث شده است بسیاری از موسسات و شرکت ها در تامین منابع ارزی خود از طریق بانک ها با مشکلاتی مواجه شوند و به دلیل مکمل بودن تسهیلات ارزی و ریالی در فرآیند تولید، قادر به تولید و ارائه محصولاتشان طبق برنامه تعیین شده نباشند. این موضوع سبب میشود در بازپرداخت تسهیلات خود به بانک دچار مشکل شوند و درخواست مطالبات از بانک افزایش یابد. (کیماسی و همکاران، ۱۳۹۵:۲۹)

۳-۱-۲ ایجاد تغییرات بر ریسک اعتباری

ریسک اعتباری میزان خطری است که ممکن است در طول یک مرادوده مالی و تجاری ما بین طرفین قرارداد پیش بیاید. امروزه عمده شرکت های صادر کننده کالا و خدمات مبلغی به عنوان پوشش بیمه صادرات کالا و خدمات برای ریسک اعتباری مرادوات در نظر میگیرند. با توجه به اینکه، اعمال تحریم ها علیه بانک های ایرانی باعث افزایش ریسک اعتباری مرادوات با ایران شده است و امنیت صادرات به ایران بحث برانگیز است، نرخ پوشش بیمه صادرات کالا به ایران افزایش یافته است که این مورد با افزایش هزینه ها و قیمت نهایی کالاهای صادراتی به ایران همراه است (خاطری و همکاران ۱۳۹۸:۴۹)

۲-۱-۴ اخلال در میزان اعتماد فروشنندگان سایر کشورها به سیستم بانکی

ایران

در طول سالهای اخیر، اعتماد فروشندگان کالا و خدمات بین المللی به بانک های جمهوری اسلامی ایران دچار تزلزل شده است که از رغبت آنان برای انجام مبادله با ایران میکاهد. این موضوع با کاهش جبران ناپذیر منابع ارزی بانک ها همراه است. (کیماسی و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۲)

۲-۱-۵- تحمیل هزینه های تامین مالی

به دنبال وقوع تحریم های بانکی، که بانک های تحریم شده با افزایش روز افزون هزینه های تامین مالی مواجه شدند که مهمترین آنها عبارتند از: افزایش نرخ حق بیمه تسهیلات، نرخ تنزیل اسناد ایران در بانک های خارجی، کارمزدهای بانکی پرداختی در مراودات با بانک های خارجی، هزینه خرید از واسطه ها، هزینه کارمزد گشایش اعتبارات اسنادی و هزینه های جایگزینی کارگزاران بانکی (خاطری و همکاران ۱۳۹۸: ۴۷؛ کیماسی و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۵)

۲-۱-۶- کاهش میزان اعتماد مردمی به نظام بانکی

از جمله مهمترین آسیب هایی که بانک های تحریم شده وارد شد، کاهش میزان اعتماد مردم به بانک های داخلی و خروج سرمایه از کشور بود. خروج سرمایه از کشور توسط سرمایه داران داخلی، آسیب بزرگی به رونق تولیدات و اقتصاد کشور وارد کرده است. (خواجه سروی و فرهادی، ۱۳۹۷: ۲۷)

۲-۱-۷- افزایش میزان درماندگی مالی و ورشکستگی بانک ها

با وقوع و گسترش تحریم ها علیه بانک مرکزی و سایر بانک ها، میزان دارایی، سرمایه نقدینگی و سودآوری بانک ها و موسسات مالی و اعتباری تحریم شده ی ایران کاهش چشمگیری داشته است و آنها را به سوی درماندگی مالی و گاه ورشکستگی کشانده است (علوی ۱۳۹۵: ۲۹)

درماندگی مالی و ورشکستگی

تعاریف مختلفی تا کنون از درماندگی مالی^۱ در مطالعات گزارش شده است. در فرهنگ لغات آکسفورد درمانده با تعریف "درد و اندوه و فقدان منابع پولی و تنگدستی" بیان شده است. گوردون در سال ۱۹۷۱ درماندگی مالی را کاهش قدرت سودآوری شرکت تعریف کرده بود که منجر به کاهش احتمال توانایی بازپرداخت بهره و اصل بدهی میشد (Gordon)

¹ Financial distress

(1971:349). نظریه پردازان به صورت کل درماندگی مالی را وضعیتی می دانند که در آن جریان های نقدی شرکت، ارگان یا موسسه از مجموعه هزینه های بهره مربوط به بدهی بلند مدت کمتر است. در این حالت موسسه زیان ده است و نرخ بازدهی آن کمتر از نرخ هزینه سرمایه است (ویتا کر ۱۹۹۹: ۱۳۰، توکل نیا و تیرگری، ۱۳۹۳: ۲۲)

درحالتی از درماندگی مالی که از آن تحت عنوان نکول تکنیکی یاد میشود، شرکت یا موسسه یک یا چند مورد از بندهای مربوط به قرارداد بدهی همچون نگهداری نسبت جاری یا نسبت ارزش ویژه نسبت به کل داراییها طبق قرارداد را رعایت نکرده باشد (علی-اکبرلو، منصورفر، و غیور، ۱۳۹۹: ۱۹۵) در انواع دیگر درماندگی ممکن است جریانات نقدی موسسه برای بازپرداخت اصل و فرع بدهی ناکافی باشد و یا ارزش ویژه شرکت منفی شده باشد (Weston, & Copeland, 1992:72). زمانی که یک شرکت یا موسسه از تحریمهای جدی بیرونی متضرر شود و یا فعالیتهای داخلی، خارج از کنترلش شوند، احتمال وقوع درماندگی مالی به مراتب بیشتر و وخیم تر میگردد. این نوع درماندگی اغلب منجر به شرایط ناگواری از قبیل نقدشوندگی کم، ناتوانی در پرداخت بدهیها و سود سهام ممتاز، کاهش مداوم و اساسی در سودآوری و ورشکستگی میگردد. درواقع درماندگی مالی منعکس کننده مغلطه ای از تشدید عوامل پُر خطر درونی و بیرونی یک مؤسسه میباشد (Li, & Sun, 2011: 54). در این میان نظریه پردازان، مراحل طی درماندگی مالی و نامطلوب شدن وضع مالی موسسه را به ۵ دوره ی نهفتگی، کسری وجه، نبود قدرت پرداخت دیون مالی یا تجاری، نبود قدرت پرداخت دیون کامل و درنهایت ورشکستگی تقسیم کرده اند. اگرچه اغلب ورشکستگیها از این مراحل پیروی میکنند، اما برخی موسسات ممکن است بدون طی همه مراحل و بر اثر وخامت شدید و ناگهانی اوضاع موجود به ورشکستگی کامل برسند (Newton, 2009:33)

مراحل ورشکستگی

ورشکستگی، نوعی از درماندگی مالی است که حادثترین مشکلات را برای موسسات ایجاد می نماید. هنگامی یک موسسه ورشکسته است که مبلغ کل بدهی ها از ارزش منصفانه کل دارایی ها بیشتر شود و در این حالت می تواند از طریق مراجع قضایی اعلام ورشکستگی نماید (احدی-دولتسرا، سلیمانی، و مجتهدزاده، ۱۳۸۷: ۷۶) ورشکستگی در قانون تجارت ایران طبق ماده ۱۴۱ بدین شرح عنوان شده است:

اگر بر اثر زیان‌های وارده حداقل نصف سرمایه موسسه از میان برود هیأت مدیره مکلف است بلافاصله مجمع عمومی فوق العاده صاحبان سهام را دعوت نماید تا موضوع انحلال یا بقاء موسسه مورد شور و رای واقع شود. هرگاه مجمع مزبور رای به انحلال موسسه ندهد باید در همان جلسه و با رعایت مقررات ماده ۶ این قانون سرمایه موسسه را به مبلغ سرمایه موجود کاهش دهد. در صورتی که هیأت مدیره برخلاف این ماده به دعوت مجمع عمومی فوق العاده مبادرت ننماید و یا مجمعی که دعوت می شود نتواند مطابق مقررات قانونی منعقد گردد هر ذینفعی میتواند انحلال موسسه را از دادگاه صلاحیت دار درخواست کند (راموز و محمودی، ۱۳۹۶: ۱۷) ورشکستگی به دلایل مختلف درونی و بیرونی میتواند رخ بدهد. به طور کلی موارد زیر را می توان به عنوان برخی از مهمترین دلایل ورشکستگی نام برد:

جدول ۳. عوامل وقوع ورشکستگی و بحران مالی

۱- ویژگی های سیستم اقتصادی	۲- رقابت
۳- تغییرات در تجارت	۴- نوسانات تجاری
۵- تأمین مالی	۶- تصادفات
۷- سوء مدیریت	۸- تصمیمات دولت
۹- تغییرات نرخ بهره	۱۰- هزینه بالای تولید
۱۱- تورم	۱۲- نوسانات قیمت مواد اولیه

اهمیت پیش‌بینی بحران مالی سبب شده است که تحقیقات بسیاری پیرامون آن در موسسه‌ها، شرکت‌ها بانک‌ها و به طور کلی بنگاه‌های تجاری-مالی انجام شود. تقریباً در تعداد زیادی از این تحقیقات نسبت های مالی به عنوان متغیرهای مستقل (پیش بین) به عنوان ابزاری برای پیش بینی ناتوانی مالی شرکت ها در تحقیقات داخلی و خارجی مورد توجه بوده اند. تا کنون نقطه برش ها و فرمول هایی نیز برای محاسبه ورشکستگی شرکت ها و موسسات ابداع شده است. به طور مثال آلتمن در سال ۱۹۹۵ مدلی ارائه داد که به مدل "Z" معروف است:

$$Z'' = 6.56x_1 + 3.26x_2 + 6.72x_3 + 1.05x_4$$

در این رابطه x_1 به معنی سرمایه در گردش به کل دارایی، x_2 به معنی سود انباشته به کل دارایی، x_3 به عنوان سود قبل از بهره و مالیات به کل دارایی و x_4 ارزش بازار حقوق صاحبان

سهام به ارزش دفتری بدهی است. زمانی که "Z" محاسبه شده در موسسه ای کوچکتر از ۱,۱ شده باشد آن شرکت ورشکسته قلمداد میشود، اگر بین ۱,۱ و ۲,۶ باشد دچار درماندگی مالی شده است و اگر این رقم بالاتر از ۲,۶ باشد به معنی سلامت مالی شرکت است (Altman, Eom, & Kim, 1995: 237)

به طور کل چهارچوب نظری برای طراحی و تبیین سیستم‌های پیش‌نگر با تأثیرپذیری از شرایط ساختاری و اقتصادی کشورها متفاوت است. این چهارچوب‌ها عمدتاً مشتمل بر دو مرحله است؛ ۱. به کارگیری یک مدل آماری مناسب و ۲. پیش‌بینی رتبه بانک یا کاهش رتبه بانک. کشورها با اقتصادهای پیشرفته نیز از این سیستمها برای طراحی سیستم رتبه‌بندی خود استفاده نموده‌اند و از مدل‌های آماری معروف در این ارتباط بهره برده‌اند. در جدول شماره ۴ سیستم‌های ارزیابی و پیش‌نگر در برخی از کشورهای توسعه یافته بر اساس نوع سیستم به کار رفته ارائه شده است. (احمدیان و حیدری، ۱۳۹۵:۴۹)

جدول ۴. سیستم‌های ارزیابی و پیش‌نگر در کشورهای توسعه یافته (به نقل از احمدیان و حیدری، ۱۳۹۵)

کشور	مقام نظارتی	سال	نوع سیستم
فرانسه	کمیته بانکی	۱۹۹۷	سیستم رتبه بندی نظارت بیرونی بانکی
		۱۹۹۷	مدلهای هشدار سریع - زیان انتظاری
آلمان	دفتر نظارتی فدارل	۱۹۹۷	سیستم تحلیل گروه همسان و نسبت مالی
		۱۹۹۷	سیستم رتبه بندی نظارت بیرونی بانکی
ایتالیا	بانک ایتالیا	در حال انجام	مدلهای هشدار سریع - ورشکستی و پیش بینی زمان ورشکستگی
		۱۹۹۹	سیستم ارزیابی جامع و ریسک بانکی
هلند	بانک هلند	در حال انجام	سیستم تحلیل گروه همسان و نسبت مالی
		۱۹۹۸	سیستم ارزیابی جامع ریسک بانکی
انگلستان	مقام خدمات مالی بانک انگلستان	۱۹۹۵	مدلهای هشدار
		۱۹۸۰	رتبه بندی و نظارت درونی
آمریکا	هر سه مقام نظارتی	۱۹۸۰	تحلیل نسبت مالی
		۱۹۹۳	مدلهای هشدار سریع - تخمین رتبه
	سیستم فدرال رزرو	۱۹۹۳	مدلهای هشدار سریع - تخمین ورشکستگی
		۱۹۸۵	سیستم رتبه بندی نظارت بیرونی بانکی
	FDIC	۱۹۹۰	مد هشدار سریع - رهگیری بانک های با رشد بالا
		۱۹۹۵	مدل هشدار سریع - سیستم تنزیل رتبه
	OCC	در حال انجام	مدل هشدار سریع - پیش بینی ورشکستگی

الگوی هشدار سریع

از جمله مهمترین مباحث موجود در نظام بانکداری، مبحث نظارت و قانون گذاری صحیح است که بر ایجاد فضایی ایمن و عاری از هرگونه بحران، تشنج و نوسانات افراطی بسیار موثر است. نظارت صحیح و دقیق در طول زمان در سیستم بانکداری میتواند از وخیم

شدن اوضاع مالی نابسامان بانک بکاهد و از ورشکستگی آن جلوگیری کند. از آنجاییکه وضعیت نابسامان یک بانک میتواند شاخص‌های سلامت نظام بانکی را خدشه دار کرده و بی‌اعتمادی عمومی نسبت به کل شبکه بانکی به وجود بیاورد، طراحی یک روش نظارتی و ارزیابی مناسب برای تشخیص بانک‌های مشکل دار، پیش از اینکه بر کل سیستم بانکی تاثیر نامطلوب بگذارند، بسیار لازم و ضروری است. ایجاد چنین فضایی بر پیشگیری از تخلفات فعالان نظام بانکی موثر بوده و از ملزومات ثبات اقتصادی بانک‌ها و کشور است (Benston, 1986).

نظارت بر سیستم بانکداری به دو صورت درونی^۱ و بیرونی^۲ اتفاق می‌افتد. هدف اصلی نظارت درونی، ارزیابی سیستم کنترل داخلی بانکی و کیفیت مدیریت داخلی است. این نوع نظارت عمدتاً از طریق مشاهده و بررسی اسناد موجود فعالیت‌های بانکی و تطابق آن با مقررات و قوانین صورت می‌پذیرد. این سبک از نظارت دقت و قابلیت اعتماد بیشتری دارد. در نظارت بیرونی اطلاعات منتشر شده بانکی مانند گزارشات میان دوره ای و سالانه مورد بررسی قرار می‌گیرند، تا وضعیت سلامتی بانکی شناسایی گردد. نظارت بیرونی به دلیل قابلیت تکرارپذیری بالا بسیار مورد توجه اندیشمندان، پژوهشگران و ناظران قرار دارد. این روش کمتر از روش نظارت درونی قابل اتکا است، با این حال چنانچه ارزیابی‌های درون بانکی به صورت صحیح انجام شود، دقت نظارت بیرونی نیز میتواند بالا باشد (Cole & Gunther, 1998:107).

در دهه های اخیر، با گسترش حجم نقدینگی و معاملات در بازار جهانی پیشینی ورشکستگی موسسات^۳ به مسئله اساسی در زمینه اقتصاد و امور مالی مبدل شد (De Bock, 2017:35). به مرور با بالا رفتن حجم مبادلات مالی بانکی، مسئله نظارت بر بانک‌ها به عملی سخت و چالش بر انگیز تبدیل شد که نیازمند صرف وقت و هزینه بسیار بود. بنابر این لازم بود روشهای نظارتی بر بانک‌ها نیز تغییر کرده و به روز گردند. به دنبال تجربه موجی از ورشکستگی‌های مالی در آمریکا، مدل‌های آماری برای پیش بینی سلامت بانکی ایجاد شدند (Márquez-Chamorro, Resinas, & Ruiz-Cortes, 2017:969).

1 On site Monitoring

2 Off site Monitoring

3 Business Failure Prediction

بر همین اساس، الگوی هشدار سریع^۱ به منظور کشف وضعیت سلامتی بانکی در دنیای امروزی تهیه و تنظیم شد. این سیستم ابزاری برای پیشبینی و تشخیص بانک ورشکسته از بانک غیر ورشکسته و روشی مناسب برای شناسایی بانک هایی است که از نظر وضعیت مالی در شرایط نامناسبی به سر میبرند. کاوش و بررسی سیستم های آنلاین یک بانک، ارزیابی انتقال الکترونیکی پول، کشف قانون شکنی و تخطی از قوانین بانک مرکزی توسط بانک، کشف کارشکنی ها و تقلب های کارکنان و مدیران بانک از وظایف و حقوق قانونی شان، تایید و یا تکذیب سلامت مالی بانکی و ... از جمله مهمترین کارکردهای استفاده از الگوی هشدار سریع است (Tanaka, Kinkyo, & Hamori, 2016: 115). در نگرش عملیاتی، الگوی هشدار سریع یک مدل آماری است که وضعیت مالی و عملکردی یک موسسه را به کمک اطلاعات موجود در صورت های مالی بانک و موسسه مالی نظیر ترازنامه استخراج مینماید. به دنبال گسترش الگوی هشدار سریع در نظام بانکی، نسبت ها و شاخص های متعددی برای سنجش ابعاد مختلف وضعیت مالی طراحی شد که از آن میان شاخص^۲ CAMELS بیش از سایرین مورد استفاده و بررسی قرار گرفته است. (Sarker, 2005:81; سراج , طاهری, ۱۳۹۱: ۶۵)

۱-۴ شاخص های CAMELS

در اکتبر سال ۱۹۸۷ اداره اتحادیه اعتبار ملی^۳ شاخصی تحت عنوان شاخص های CAMEL به وجود آورد که در ادامه توسعه این مدل و در سال ۱۹۹۷ شاخص دیگری با حرف S، به عنوان حساسیت به ریسک بازار نیز به آن اضافه شد و به CAMELS توسعه یافت (Roman & Şargu, 2013:707). از همان ابتدای کار، مدل کامل توسط نهادهای صنعت بانکداری آمریکا نظیر شرکت بیمه سپرده های فدرال و فدرال رزرو و اداره کنترل پول^۴ مورد استفاده قرار گرفت (Ginevičius & Podvieszko, 2011:39). امروزه بسیاری از کشورهای توسعه یافته، بانک های تحت نظارت خود را به کمک شاخص های CAMELS

1 Early Warning System (EWS)

2 Capital Adequacy, Assets Quality, Management Quality, Earning, Liquidity, Sensitivity to market risk

3 National Credit Union Administration (NCUA)

4 Federal Financial Institution Examination Council

5 Office of the Comptroller of the Currency

در یک مقیاس ۵ نمره ای مورد ارزیابی قرار می‌دهند. در این روش نظارتی، رتبه یک نشانگر قوی ترین عملکرد و رتبه پنج معرف ضعیف ترین عملکرد در شاخص مورد نظر است. با این حال در بسیاری از کشورهای در حال توسعه هنوز مدل CAMEL به کار برده میشود . به طور کل شاخص‌های موجود در مدل CAMELS به صورت زیر تعریف میگردند:

۱. کفایت سرمایه: کفایت سرمایه متغیری اساسی برای نشان دادن قدرت داخلی بانک و موسسات مالی و اعتباری برای مقاومت در برابر شوک ها و زیان های وارده در طول بحران های مالی است. به عبارتی کفایت سرمایه توانایی مالی بانکها و موسسات مالی و اعتباری را می‌سنجد و مقدار سرمایه لازم برای پوشش های دارایی های پرخطر را اندازه گیری مینماید (Dincer, Gencer, Orhan, & Sahinbas, 2011:1534). کمیت بال یا باسل، نسبت کفایت سرمایه در مقایسه با نسبت ساده سرمایه به دارایی را واجد مزیت های زیر میداند: منصف تر بودن پایه های مقایسات بین المللی سیستم های بانکی با ساختارهای متفاوت فنی و مقرراتی، عدم ممانعت از ذخیره نقدینگی و دارایی کم ریسک برای بانک و مقایسه ساده تر تعهدات زیر خط ترازنامه بانک ها از نظر میزان ریسک (شاهچرا، ۲۰۱۴: ۱۲۱)

۲. کیفیت دارایی: این مولفه ارتباط نزدیکی با نحوه تخصیص منابع مالی بانکی دارد و وابسته به نحوه ارزیابی اعتباری بانک از مشتریان میباشد. علاوه بر این قابلیت اعتماد نسبت های محاسبه شده در تعامل با کفایت سرمایه، تابعی قابل قبول از میزان اعتبار مشخصه های مربوط به کیفیت دارایی ها و ساختاری مالی بانک است . در واقع نسبت های کیفیت دارایی به نوعی اعتبار نسبت های کفایت سرمایه را تایید می کنند (ثقفی و سیف، ۱۳۸۴: ۷۳) و کیفیت ضعیف دارایی ها دلیل عمده بیشتر ورشکستگی های بانکی شناخته شده است (Grier, 2007: 66)

۳. کیفیت مدیریت: مدیریت و اجرای صحیح هنجارهای تعریف شده، توانایی برنامه ریزی و پاسخ به تحولات محیط کسب و کار و توانایی اداره بانک نشانگر کیفیت مدیریت بانک است (Aspal & Dhawan, 2014: 196) معرفی هیئت مدیره که نقش مهمی در شناسایی، اندازه گیری و نظارت و تامین سلامت موسسه پولی و مالی دارد، سطح تحصیلات و تجربه مدیریت جزو شاخص های مهم CAMELS است که اندازه گیری آن از سایر شاخص ها دشوار تر است (Dincer et al., 2011:1542).

۴. سودآوری: این شاخص، حافظ سلامت یک بانک یا موسسه مالی است که علاوه بر نشان دادن مقدار و روند سودآوری، عوامل تعیین کننده پایداری سودآوری را نیز تحت تاثیر قرار میدهد. عدم سودآوری و سودآوری بسیار بالا هر دو برای یک سازمان مالی منعکس کننده ریسک فراوان است (Baral, 2005:53) بنابر این سوپایدار اعتماد عمومی به بانک را ارتقا داده و منجر به شکل گیری ساختار مالی متعادل و دادن پاداش به سهامداران میگردد (Grier, 2007:67)

۵. نقدینگی: میزان نقدینگی بیانگر قدرت بانک در ادای تعهدات خویش است. بانکها و موسسات مالی و اعتباری لازم است نقدینگی کافی برای پاسخگویی به تعهدات کوتاه مدت من جمله تقاضای سپرده گذاران و وام دهندگان داشته باشد و این موضوع در سلامت و ثبات سیستم مالی سرنوشت ساز است. لازم به ذکر است میزان نقدینگی و سودآوری رابطه ای معکوس با یکدیگر دارند و لازم است بین این دو موازنه ای برقرار گردد. نقش شاخص کیفیت مدیریت در این زمینه بسیار تعیین کننده است (Ramezani & khorashadizadeh, 2017:49)

۶. حساسیت به ریسک بازار: این شاخص با بررسی تغییرات در قیمت های بازار علی الخصوص، نرخ بهره، نرخ ارز و قیمت سهام که دارای تاثیر منفی بر سودآوری و سرمایه بانک میباشد، ارزیابی میگردد. بیا وجود اینکه این عنصر به عنوان ششمین شاخص کملز در نظر گرفته شده است، به دلیل مشکلاتی که در سنجش آن وجود دارد، اضافه شدن آن به مدل کامل هنوز مورد بحث اندیشمندان و صاحب نظران است (Ghasempour & Salami, 2016:57).

تمرکز عمده این شاخص ها بر پاسخگویی به نیازهای مدیران ارشد بانکها قرار دارد. با اینحال، برنامه ریزی آن به صورتی است که نیازهای اختصاصی سرپرستان و کارشناسان خبره بانکی را نیز در سطح بالایی از پیچیدگی پوشش میدهد. این شاخص ها قادر هستند اطلاعات با ارزش در اختیار وزارتخانه ها و سازمان های دولتی، بانک مرکزی و سایر مدیران ارشد اقتصادی کشور قرار دهند. علاوه بر این اطلاعات مربوط به این شاخص ها برای شرکت های سرمایه گذاری نیز قابل استفاده میباشد (Valahzaghard & Bahrami, 2013:1115).

بحث و نتیجه‌گیری

ایده اصلی این مقاله این است که کاهش فشارهای مالی و بانکی در جریان جنگ اقتصادی غرب علیه ایران می‌تواند از طریق الگوی هشدار به موقع بانک‌ها در مقابل درماندگی مالی کارایی داشته باشد و اثرات تحریمی را رقیق کند. در حقیقت بحران‌های اخیر و تحریم‌های مالی و بانکی اعمال شده علیه جمهوری اسلامی ایران از طرف آمریکا و سایر کشورهای غربی علی‌الخصوص در دو دهه گذشته و بی‌ثباتی‌های موجود در شرایط اقتصاد کلان لزوم تدوین سند جامعی برای الگوی هشدار سریع بانکی برای سیاست‌گذاری پولی و بانکی را با اهمیت ساخته است (احمدیان و حیدری، ۱۳۹۵). ورشکسته شدن برخی از مؤسسات مالی و ادغام سایر مؤسساتی که در معرض ورشکستگی قرار گرفته است، موجب شده است که سیاستگذاران بانک مرکزی و بخش نظارت غیرحضوری آن تمرکز بیشتری بر سلامت مالی مؤسسات پولی و اعتباری داشته باشند. همچنین بی‌ثباتی در سیاستهای کلان اقتصادی چه در بخش نظارت و چه در بخشهای واقعی و مالی باعث میشود که بانکها به عنوان آخرین ضربه‌گیر این شوکها عمل کنند. بنابراین ناظران بانکی برای واکنش به چالشهایی که در شرایط اقتصاد کلان پیش می‌آید به ابزارهای آینده‌نگر برای بهبود نظارت بانکی نیاز نیاز دارند (احمدیان و حیدری، ۱۳۹۵: ۴۷). ضمن اینکه باید اشاره کرد: «در اقتصاد ایران که دارای بازار مالی بانک محور است، بازار پول بازار مهمی محسوب می‌شود» (نادعلی، ۱۳۹۲: ۱۳۱) لذا با توجه به اهمیت استراتژیک بازار پول در اقتصاد ایران؛ پیش این بازار و استفاده یک الگوی هشدار به موقع وقوع درماندگی مالی در بانکها و مؤسسات مالی و اعتباری که می‌تواند کل اقتصاد ایران را متأثر سازد از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از آنجا که نرخ ورشکستگی در هر جامعه شاخص اقتصادی مهمی است. (Ramezani & khorashadizadeh, 2017: 47) در اغلب کشورهای پیشرفته، بانک مرکزی از مدلهای پیش بینی ورشکستگی برای پیش بینی این نرخ استفاده می‌کنند تا با اجرای راهکارهای مناسب از وقوع چنین بحران‌هایی در کشور جلوگیری کنند (سراج و طاهری، ۱۳۹۱: ۴۹). پژوهش حاضر به معرفی الگوی هشدار به موقع وقوع درماندگی مالی در بانکها و مؤسسات مالی و اعتباری پرداخته است و توصیه میشود از شاخص‌های مدل CAMELS در بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری استفاده گردد تا از وقوع ورشکستگی پیشگیری شود. بنابر این، با توجه به قابلیت‌های این مدل در زمینه پیش بینی وقوع به موقع درماندگی مالی بانک و مؤسسات مالی و اعتباری، توصیه می‌شود که مدیران و تصمیم‌گیرندگان بانک‌ها و

مؤسسات مالی و اعتباری فعال در سراسر کشور از این مدل بر اساس میزان قابلیت پیش بینی، بطور سالانه جهت پیش بینی وقوع درماندگی مالی در مجموعه تحت نظارت خود استفاده کنند و ورشکستگی را قبل از وقوع پیش بینی کرده و تدابیر لازم را در خصوص تجدید نظر در کنترل مجموعه خود اتخاذ نمایند و از بروز ورشکستگی جلوگیری نمایند.

از طرفی از آنجا که یکی از دغدغه های سرمایه گذاران و اعتبار دهندگان، سرمایه گذاری در شرکت هایی است که به دلیل کارایی ضعیف، در نهایت ورشکست شده و در نتیجه اصل سرمایه و سودهای مورد انتظار آنها از بین برود. استفاده از شاخص های مدل CAMELS می تواند سرمایه گذاران را در انتخاب پرتفوی بهینه یاری دهد و به اعتبار دهندگان کمک کند تا از اعطای اعتبار به بانک ها و مؤسسات مالی و اعتباری که احتمال ورشکستگی آنها بالا است، خودداری کنند. این امر بویژه می تواند برای سرمایه گذاران نهادی که به شرکت داری مشغول هستند، مفید واقع شود، تا با پیش بینی بحرانهای مالی احتمالی شرکتهای زیر مجموعه (بانک ها و مؤسسات مالی و اعتباری)، تمهیدات لازم را اندیشیده و از وقوع این بحران ها جلوگیری کنند. به سرمایه گذاران که تمایل به خرید سهام و سپرده گذاری در بانک ها و مؤسسات مالی و اعتباری کشور دارند توصیه می شود که نتایج این تحقیق را مورد مطالعه قرار دهند و در صورت تمایل به سرمایه گذاری، قبل از اقدام به بررسی وضعیت بانک و مؤسسات مالی مورد نظر بر اساس مدل های معرفی شده و شاخص مورد مطالعه، پردازند تا از این طریق بتوانند آینده مالی بانک یا موسسه مالی و اعتباری را پیش بینی کرده و میزان ریسک ورشکستگی را با دقت بیشتری مورد بررسی قرار دهند.

آیت‌الله‌ال‌سید علی خامنه‌ای. (۱۳۹۰). راهبردهای سیاست خارجی
برگرفته از دینا نام مقام معظم رهبری. تهران: انقلاب
اسلامی: موسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی
حدی- دولنسرار، ر.ب. سلیمان‌جانی، غ. و. مجتهدزاده، و. (۱۳۸۷).
بررسی کارایی الگوهای پیش‌بینی بحران مالی با
استفاده از نسبت‌های مالی در محیط اقله صادی ایران.
دانشگاه اراک

پژوهشکده شورای نگهبان، ۱۳۹۳). اصول قانون اساسی در پروتوکل نظرات شورای نگهبان؛ بررسی اصل سوم و اصل پنجم توکل نیا، ا. و، و تیرگی، م. (۱۳۹۳). اهرم مالی، سطح نگهداشت وجه نقد و ارزش شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران؛ بررسی روابط غیر خطی و سلسله مراتبی. حسابداری و مدیریت، ۲۲/۷).

جاوید، محمدی، و عقیل. (۱۳۹۵). ارزیابی قابلیت اجرای اصل ۱۵۴ قانون اساسی (ج. ۱) در حقوق بین‌الملل معاصر. فصلنامه مطالعات حقوق عمومی دانشگاه تهران، ۴۶(۱)، ۸۹-۷۱.

جمشیدی، م. (۱۳۹۶). انقلاب اسلامی و راهبرد عدم تعهدگرایی جهانی، از نظر تا عمل. اندیشه سیاسی در اسلام، ۱۴۳(۱)، ۴۴-۲۳.

خواججه سروی، غ. و فرهادی، ع. (۱۳۹۷). مؤلفه های اعتماد سیاسی در جمهوری اسلامی ایران. *جامعه شناسی سیاسی* (۱۱) (پایه ۱) ۰۹۸۴۰#

سراج، س. و. طاهری، م. (۱۳۹۱). نظارت بانکی بر اساس الگوی هشداری سریع، با استفاده از نسبت‌های CAMEL، در قالب مدل لاجستیک. فصلنامه پژوهش‌های بولی-بانکی، ۴(۱۲)، ۴۵-۷۰.

شاهچرا، م. (۱۳۹۳). میزان انطباق اصول کمیته بال در نظام بانکی ایران. پژوهش‌های بولی-بانکی، ۶(۱۸)، ۱۰۹-۱۲۹.

علوی، س. ی. (۱۳۹۵). واکاوی ساختار تحریم های بانکی آمریکا و الزامات رفع آن در مذاکرات جامع هسته ای. *فصلنامه آفاق امنیت*. ۷(۲۵)

منايع لائقين

Aspal, P. K., & Dhawan, S. (2014). Financial performance assessment of banking sector in India: A case study of old private sector banks.

Baral, K. J. (2005). Health check-up of commercial banks in the framework of CAMEL: A case study of joint venture banks in Nepal. **Journal of Nepalese Business Studies**, 2(1), 41-55 .

- reasoning. *Expert Systems with Applications*, 38(4), 3075-3084
- Laub, Z. (2015). International Sanctions on Iran .
- Lowe, V. (۱۹۹۷). US Extraterritorial Jurisdiction: The Helms-Burton and D'Amato Acts. **International & Comparative Law Quarterly**, 46(2), 378-390 .
- Mahdiloo, Ali & Abolhasani, Asghar & Rezaei, Mohsen, 2019. "Ranking of Economic Sanctions and Estimating Hazard of Sanctions Index Using Fuzzy Analytical Hierarchy Process," *Quarterly Journal of Applied Theories of Economics, Faculty of Economics, Management and Business, University of Tabriz*, vol. 6(2), pages 47-72, August.
- Márquez-Chamorro, A. E., Resinas, M., & Ruiz-Cortes, A. (2017). Predictive monitoring of business processes: a survey. **IEEE Transactions on Services Computing**, 11(6), 962-977 .
- Newton, G. W. (2009). **Bankruptcy and Insolvency Accounting, Volume 1: Practice and Procedure (Vol. 1)**. John Wiley & Sons.
- Ramezani, S. M., & khorashadizadeh, M. (2017). A Model to Evaluate and Predict the Financial Soundness of selected Banks in Iran: Using CAMELS Rating System. **2Quarterly Journal of Economic Research and Policies**, 25(82), 43-78 .
- Roman, A., & Şargu, A. C. (2013). Analysing the financial soundness of the commercial banks in Romania: an approach based on the camels framework. **Procedia economics and finance**, 6, 703-712 .
- Sarker, A. (2005). CAMELS rating system in the context of Islamic banking: A proposed 'S'for Shariah framework. **Journal of Islamic Economics and Finance**, 1(1), 78-84 .
- Tanaka, K., Kinkyo, T., & Hamori, S. (2016). Random forests-based early warning system for bank failures. **Economics Letters**, ۱۲۱-۱۱۸, ۱۴۸, U.S.DEPARTMENT-OF-THE-TREASURY. (2020). Iran Sanctions. Retrieved from <https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/programs/pages/iran.aspx>
- cambridge.(2020).sanction. Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/sanction>
- Cole, R. A., & Gunther, J. W. (۱۹۹۸). Predicting bank failures: A comparison of on-and off-site monitoring systems. **Journal of Financial Services Research**, 13(2), 103-117 .
- De Bock, K. W. (2017). The best of two worlds: Balancing model strength and comprehensibility in business failure prediction using spline-rule ensembles. *Expert Systems with Applications*, 90, 23-39 .
- Dincer, H., Gencer, G., Orhan, N., & Sahinbas, K. (2011). A performance evaluation of the Turkish banking sector after the global crisis via CAMELS ratios. **Procedia-Social and Behavioral Sciences**, 24, 1530-1545 .
- Ghasempour, S., & Salami, M. (2016). Ranking Iranian private banks based on the CAMELS model using the AHP hybrid approach and TOPSIS. *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, 6(4), 52-62 .
- Ginevičius, R., & Podviezko, A. (2011). A framework of evaluation of commercial banks. *Intellectual Economics*, 5(1), 37-53 .
- Grier, W. A. (2007). **Credit analysis of financial institutions: Euromoney Books**.
- Gordon, M. J. (1971). Towards a theory of financial distress. **The Journal of Finance**, 26(2), 347-356.
- Haidar, J. I. (2017). Sanctions and export deflection: evidence from Iran. *Economic Policy*, 32(90), 319-355 .
- Jacobson, M. (2008). Sanctions against Iran: A promising struggle. **Washington Quarterly**, 31(3), 69-88 .
- Katzman, K. (2010). Iran sanctions: DIANE Publishing.
- Khabbazan, M .M., & Farzanegan, M. R. (2016). Household welfare in Iran under banking sanctions: from open economy toward autarchy. In *Economic Welfare and Inequality in Iran* (pp. 213-232): Springer.
- Li, H., & Sun, J. (2011). Predicting business failure using forward ranking-order case-based

Weston, J.F., & Copeland, T.E. (1992). **Managerial Finance**. Dryden press, 9th edition.

Whitaker, R. B. (1999). The early stages of financial distress. **Journal of Economics and Finance**, 23(2), 123-132.

Weston, J.F., & Copeland, T.E. (1992). **Managerial Finance**. Dryden press, 9th edition.

Valahzaghard, M., & Bahrani, M. (2013). Prediction of default probability in banking industry using CAMELS index: A case study of Iranian banks. **Management Science Letters**, 3(4), 1113-1118 .